

Μιλώντας για το Ολοκαύτωμα και τις γενοκτονίες

**Αναπαραστάσεις του αδιανόητου-
ανείπωτου και διδακτικές
προσεγγίσεις του Ολοκαυτώματος:
Ο Γιος του Σαούλ**

Βασιλική Σακκά

Αθήνα, 13 Ιουλίου 2017

Ουγγρική παραγωγή,
2015

Σκηνοθεσία: Λάζλο
Νέμες

Πρωταγωνιστούν:
Γκέζα Ρόχινγκ, Λεβέντε
Μολνάρ, Ουρς Ρεχν

Γλώσσα: Γερμανική,
Ουγγρική, Πολωνική, Γίντις,
Ρωσική

“Γιατί κάθε εικόνα του παρελθόντος που δεν αναγνωρίζεται από το παρόν αναφορικά με αυτό...απειλεί να εξαφανιστεί αμετάκλητα”

Βάλτερ Μπένγιαμιν (απόσπασμα από την Θέση V, στις ‘Θέσεις για την Φιλοσοφία της Ιστορίας’)

► Υπόθεση:

1944, στρατόπεδο αιχμαλώτων Άουσβιτς. Ο κρατούμενος, sonderkommando, Σαούλ Όσλαντερ είναι εξαναγκασμένος να θάβει τα σώματα των συνανθρώπων του σε ένα από τα κρεματόρια. Η ψυχή του θα συνταραχτεί όταν έρχεται η ώρα να θάψει ένα αγόρι που πιστεύει ότι είναι ο γιος του. Πλέον, δεν σκέφτεται τίποτα άλλο, ούτε καν τα σχέδια εξέγερσης των συγκρατούμενων του, παρά να βρει έναν ραβίνο και να φροντίσει το παιδί όπως δεν το φρόντισε ποτέ όταν ήταν εν ζωή. *(«μια υπαρξιακή Οδύσσεια ως την καρδιά του σκοταδιού»)*

- ▶ Ο Σαούλ και οι ‘σύντροφοί’ του, είναι τα ανθρώπινα εκείνα ράκη, που για να ζήσουν μερικούς μήνες παραπάνω (αφού θα εξοντωθούν και αυτοί κάποια στιγμή), γίνονται θύτες, αλλά και ταυτόχρονα θύματα της κτηνώδους ‘τελικής λύσης’, καθώς η **ανατριχιαστική Ναζιστική πρακτική, δεν επιθυμεί απλά να εξοντώσει τον ‘άλλο’, αλλά να τον μετατρέψει σε συνένοχο, σε δολοφόνο της ίδιας του της σάρκας...** Είναι ο υπόδουλος ‘άλλος’, που εξοντώνει τον ‘δικό’ του, τον ομόθρησκό του, τον ομοϊδεάτη του, για να γίνει μέτοχος και κοινωνός, της συντριβής του ανθρώπινου είδους... Η ναζιστική αυτή σύλληψη, σε συνδυασμό με την θεριστική μηχανή της διαφορετικότητας, είναι τρομακτικά μοναδική σε ακρίβεια και ‘τάξη’ στην Ιστορία.

**Σύμφωνα με τον
Σαούλ: «Είμαστε
όλοι νεκροί».**

- ➔ Κατάλληλο για μεγαλύτερες ηλικίες ‘δουλεμένων’ μαθητών
- ➔ Αξιοποίηση αποσπασμάτων της ταινίας σε συνδυασμό με μαρτυρίες επιζώντων και εικόνες / σκίτσα κρατουμένων

Διδακτική Προσέγγιση κινηματογραφικής ταινίας

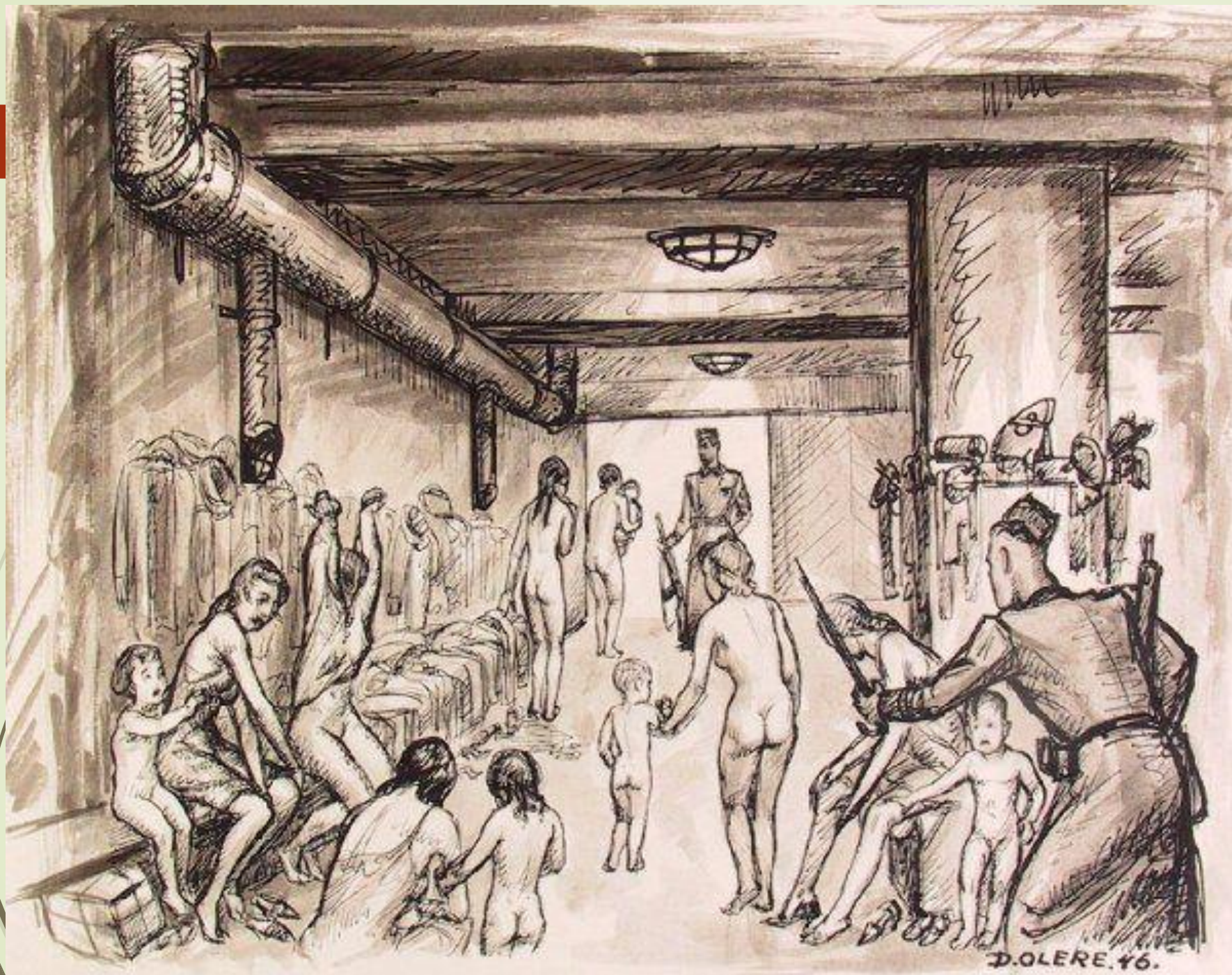

- **Ταυτότητα της ταινίας:** Σκηνοθέτης, πρωταγωνιστές, έτος προβολής, κριτικές.
- Μετά από μια εισαγωγική συζήτηση, καλούμε τους μαθητές να παρακολουθήσουν το σύνολο ή τμήματα της ταινίας και να κρατήσουν σημειώσεις. Διακόπτουμε για διευκρινίσεις, αναλύσεις, περαιτέρω στοιχεία ή για να επιστήσουμε την προσοχή τους όπου και όταν θεωρούμε ότι χρειάζεται. Με τη μέθοδο αυτή και με λεπτομερή ανάλυση/αποδόμηση συγκεκριμένων σκηνών, αξιολογούμε το υλικό και αντλούμε τα απαραίτητα στοιχεία και συμπεράσματα.
- Με βάση την πρόταση των Lang, Paris, Weistein όπως παρατίθεται από το Δ. Μαυροσκούφη, (2005, σ. 243).

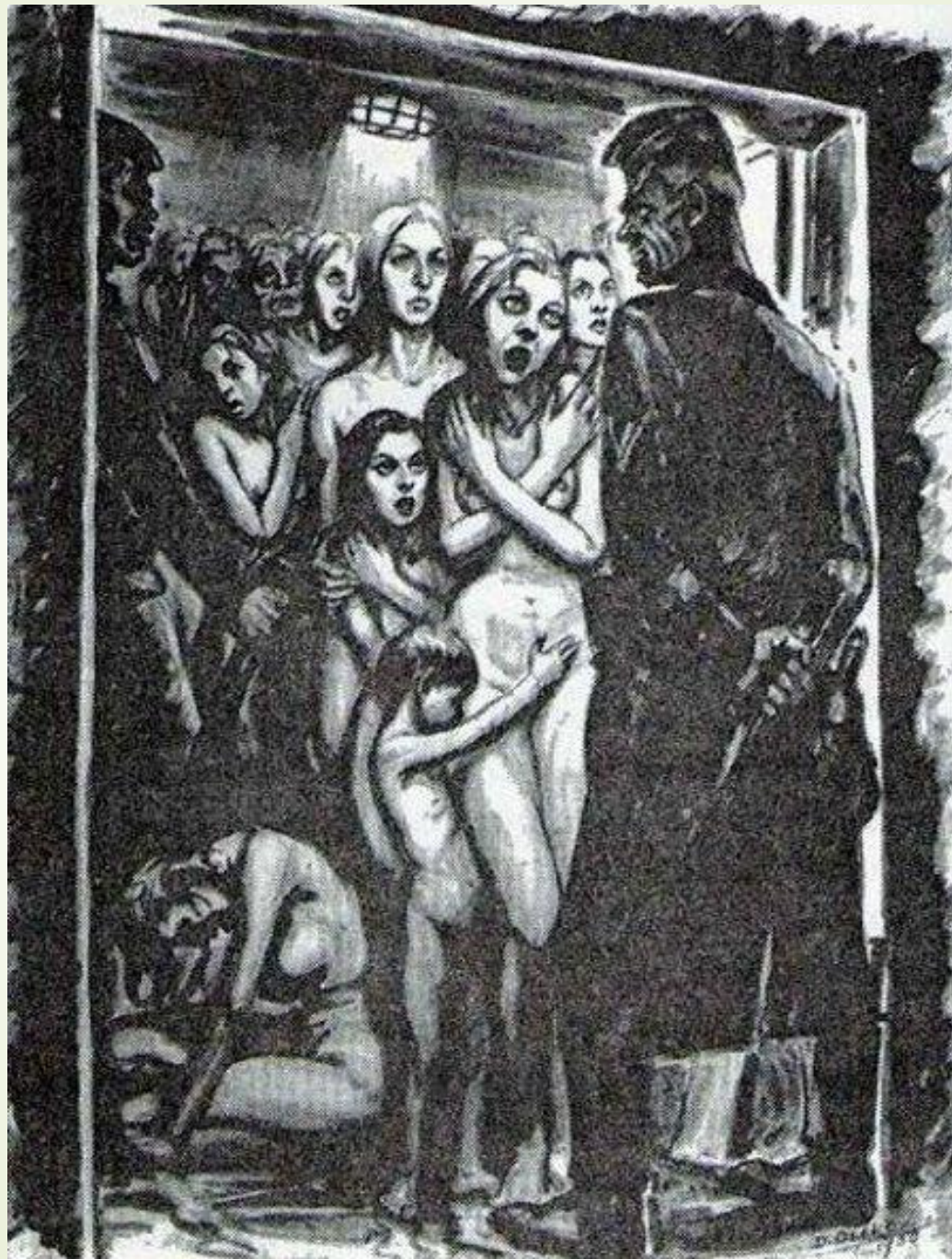
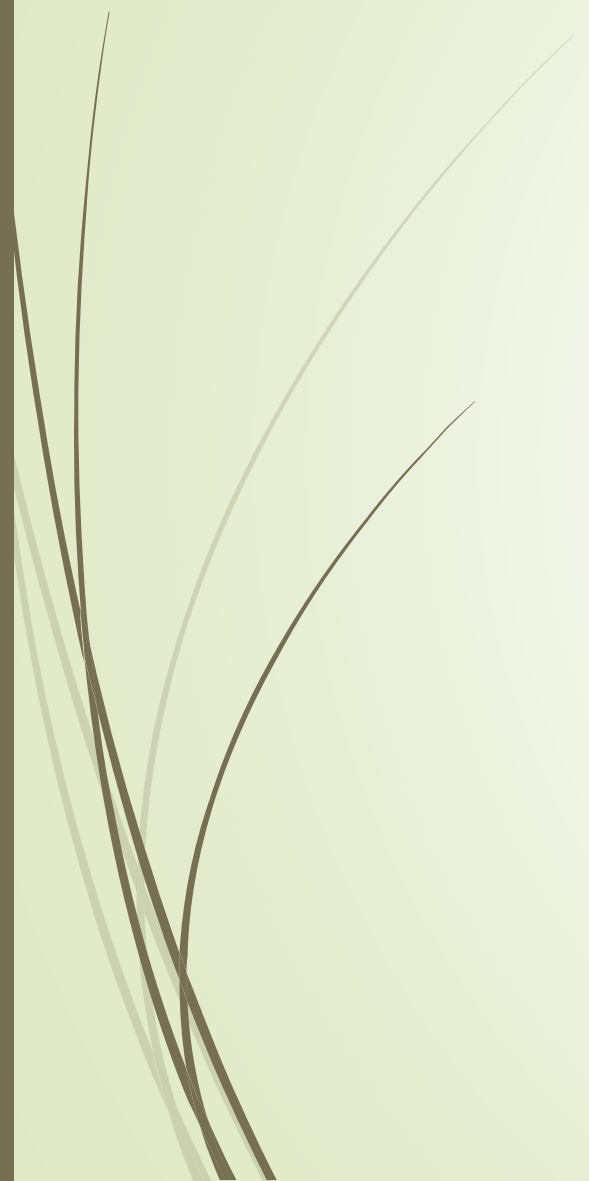
Σκηνή	Πρόθεση-λειτουργία	Ιστορικά σχόλια
<p>-πλάνο (πρόσωπα, τόπος -χρόνος, συμπεριφορές, κοστούμια, τεχνικές κλπ)</p> <p>-Αφήγηση -διάλογοι -μουσική -σκηνικό/ά</p>	<p>(π.χ. να υπογραμμιστούν: βαναυσότητα, αποφασιστικότητα, προσωπική αποστασιοποίηση, γραφειοκρατικός μηχανισμός, ανυπαρξία επιλογών, λεπτομερής σχεδιασμός, αμοραλισμός, κυνισμός, διαπροσωπικές σχέσεις, θρησκευτικό συναίσθημα, παράλογο κ.α.)</p>	<p>Με βάση άλλες πηγές ή ιστοριογραφικά κείμενα (π.χ. ντοκουμέντα: διαδικασία, αποφάσεις, διαταγές, σκίτσα, μαρτυρίες Εβραίων και θυτών, απολογία Eichmann, φωτογραφικό υλικό)</p>

Διδακτική αξιοποίηση της ταινίας

- Διεπιστημονική προσέγγιση: Ιστορία, Φιλοσοφία, Λογοτεχνία, Πολιτική Παιδεία
- Ερευνητικά ερωτήματα:
 - Πως λειτουργούσε ο μηχανισμός και η διαδικασία εξόντωσης;
 - Τι ήταν οι Sonderkommando; Ποια τα καθήκοντά τους; ποια η διαφορά τους από τους υπόλοιπους κρατούμενους; Ποιες οι συνθήκες διαβίωσής τους;
 - Τι εξυπηρετούσε αυτή διαφοροποίηση; Πώς εντάσσεται στην κλινική βιομηχανοποιημένη λογική της εξόντωσης που εφαρμόζε η Τελική Λύση; Γιατί οι Ναζί είχαν ανάγκη από τους Sonderkommando;
 - Ποια φαντάζεστε ότι θα ήταν η σχέση τους με τους υπόλοιπους κρατούμενους; Τι απέγιναν στο τέλος;

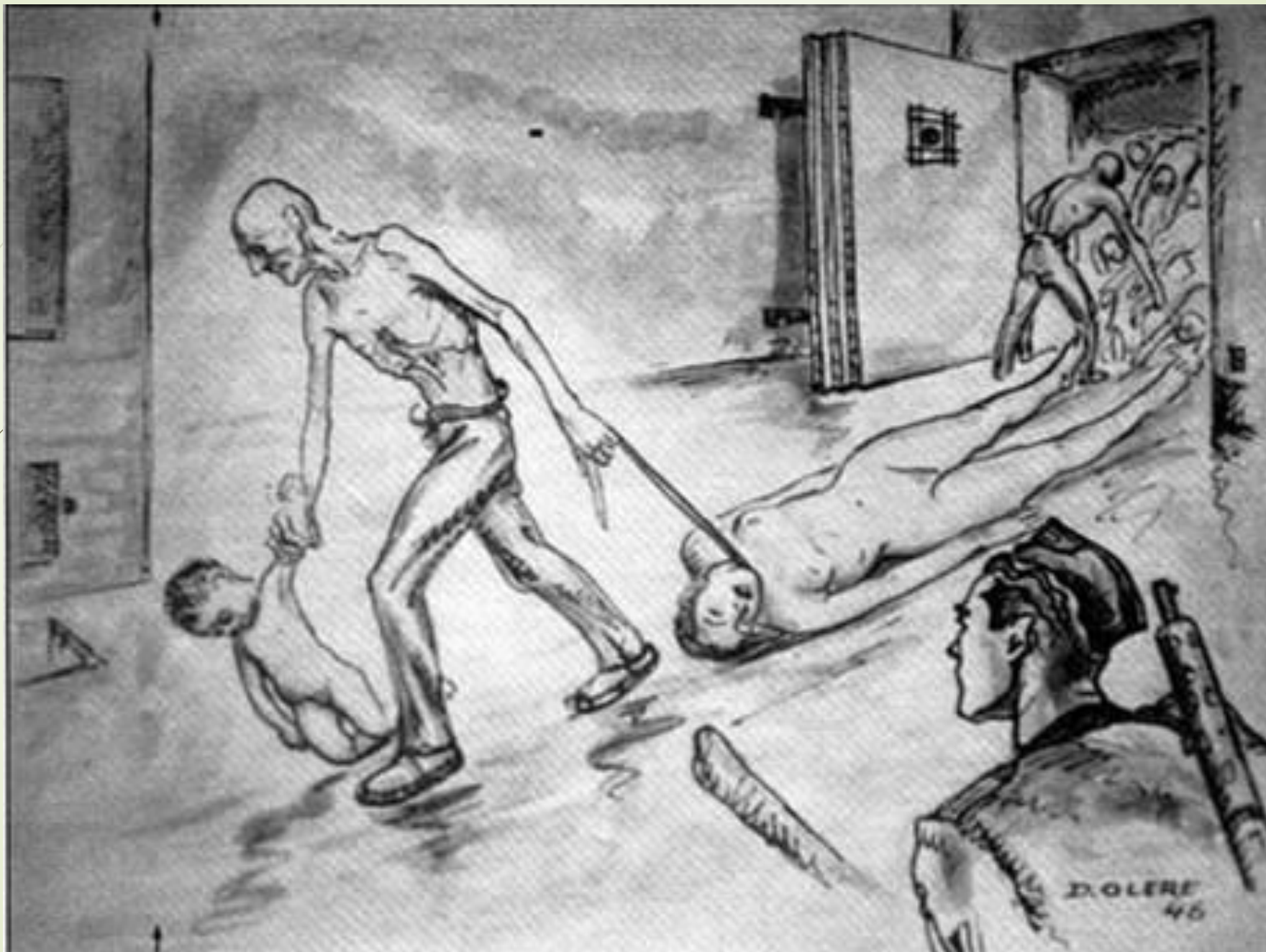
**David
Olere**

Πώς αφηγείται η ταινία αυτή την
πραγματικότητα;
Υπάρχει ανάλογη σκηνή;
(σκίτσο David Olere)
3.35-6.25

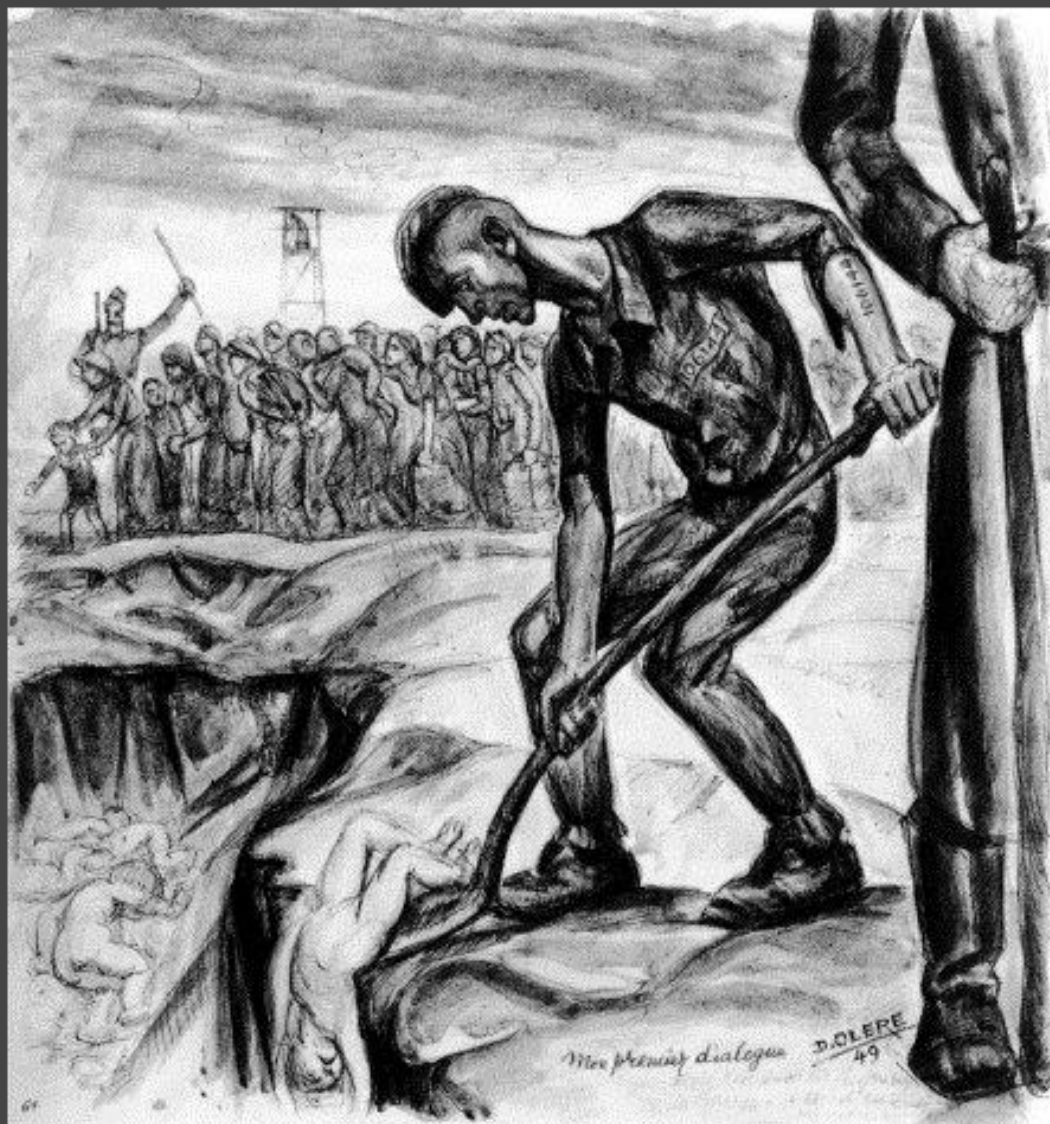
9.20-9.27
22.10

40.33'-41.40'-
χορός
49.40-49.52'-
τα γραπτά

MY FIRST DIALOGUE / MON PREMIER DIALOGUE
1949, - OLÈRE FAMILY

27.07-φωτ.
Μηχ.
38.17' -
numbers

Γενικά ερωτήματα

Πως νομίζετε ότι αξιοποιήθηκε, μεταξύ άλλων, και το υλικό του David Olerie για να αναπαρασταθεί η ζοφερή πραγματικότητα του Άουσβιτς;

- Να βρείτε μαρτυρίες από επιζώντες που αναφέρονται σε αυτά που αφηγείται η ταινία (Να «ντύσετε» με μαρτυρίες τα σκίτσα του Olerie). Να αναζητήσετε μαρτυρίες σε ελληνική και ξένη βιβλιογραφία (αφηγήσεις, στρατοπεδική λογοτεχνία).
- Η ανάγκη του ανθρώπου για αξιοπρέπεια και τιμή προβάλλει σταδιακά μέσα στην ταινία και ανάγεται σε υπέρτατο σκοπό μέσα από την προσωπική ιστορία του Σαούλ. Πόσο εύκολο νομίζετε ότι είναι αυτό, όταν το αδιανόητο περιβάλλον του στρατοπέδου εξόντωσης έχει αποστερήσει τον άνθρωπο από την πίστη ότι είναι ύπαρξη με αξία υλοποιώντας το στόχο της αντιμετώπισής του ως υπανθρώπου κατά το σχεδιασμό της Τελικής Λύσης; Να συζητήσετε τα επιμέρους θέματα που θέτει η ταινία (καθήκον, πίστη, αντίσταση, εμπιστοσύνη, ανθρώπινες σχέσεις).
- Μνήμη – λήθη – ιστορία - άρνηση

Π.χ. Μαρτυρία ενός Sonderkommando (Σλόμο Βενέτσια: «Sonderkommando, μέσα από την κόλαση των θαλάμων αερίων», Πατάκης, 2008)

- «Κάθε φορά που έφτανε ένα νέο κονβόι. Οι άνθρωποι έμπαιναν από τη μεγάλη πύλη του κρεματορίου και κατευθύνονταν προς την υπόγεια σκάλα που οδηγούσε στα αποδυτήρια. Ήταν τόσοι πολλοί που η ουρά των ανθρώπων μάκραινε σαν ένα μεγάλο φίδι. Οι πρώτοι είχαν μπει και οι τελευταίοι ήταν ακόμα εκατό μέτρα πιο πίσω. Μετά τη διαλογή στη ράμπα, πρώτοι στέλνονταν οι γυναίκες, τα παιδιά και οι γέροι και μετά ακολουθούσαν οι άντρες. Μετά τη διαλογή στη ράμπα, υπήρχαν αριθμημένες κρεμάστρες κατά μήκος του τοίχου και μικροί πάγκοι για να γδύνονται. Για να τους ξεγελάσουν περισσότερο, οι Γερμανοί τους έλεγαν να προσέχουν μην ξεχάσουν τους αριθμούς, για να μπορούν να βρουν τα υπάρχοντά τους βγαίνοντας από το «λουτρό»...

Αφού είχαν γδυθεί, οι γυναίκες έμπαιναν στο θάλαμο αερίων και περίμεναν, πιστεύοντας ότι βρίσκονται σε λουτρό βλέποντας την κεφαλή του ντουζ πάνω από τα κεφάλια τους...

Κι έπειτα, τελικά, ερχόταν ο Γερμανός με το αέριο. Έπαιρνε μαζί του δύο κρατούμενους των Sonderkommando για να σηκώσουν απ' έξω τον φεγγίτη, πάνω από το θάλαμο αερίων, κι απ' αυτό το άνοιγμα διοχέτευε το Κυκλώνιο Β...

Αυτό κρατούσε δέκα με δώδεκα λεπτά και μετά δεν ακουγόταν ο παραμικρός θόρυβος, ζώσα ψυχή. Ένας Γερμανός ερχόταν να ελέγξει ότι όλοι ήταν νεκροί κοιτάζοντας από το «ματάκι» που ήταν τοποθετημένο στη χοντρή πόρτα. Μόλις βεβαιωνόταν ότι όλοι ήταν πράγματι νεκροί, άνοιγε την πόρτα και έφευγε αμέσως, αφού είχε ανοίξει πρώτα τον εξαερισμό...»

Αποσπάσματα σκηνών-*realia*

- Οι διαδικασίες της Τελικής Λύσης: βιομηχανοποιημένη απόλυτα σχεδιασμένη εξόντωση
- Εργασίες *sonderkommando*
- Κατανομή εργασιών – γυναίκες κρατούμενες
- Δωροδοκία φρουρών
- Απόπειρες τεκμηρίωσης του εφιάλτη: φωτογραφική μηχανή, θαμμένα γραπτά
- Μηχανισμοί επιβίωσης
- Λακκούβες
- Τα ραμμένα σήματα στα ρούχα
- Εξέγερση
- Αντιστασιακές ομάδες έξω

Ειδικά ερωτήματα σχετικά με την ταινία:

- Ποιος ήταν ο Σαούλ; (εθνικότητα, ταυτότητα)
- Ποια ήταν και πώς αναπαριστώνται κινηματογραφικά τα καθήκοντά του (τεχνική, θέση κάμερας, πρόθεση του σκηνοθέτη, κινηματογραφικό σχόλιο - κίνηση, μουσική, ήχος, εστίαση του φακού, φλουρταρισμένα πλάνα, φωτισμός, σκηνικά)
- Ποια είναι τα συναισθήματά του και πώς εκφράζονται; Πώς φαντάζεστε ότι νιώθει; Προσπαθήστε να καταγράψετε κάποιες πιθανές σκέψεις του. Χαμογελά και πότε;
- Τι εξυπηρετούσε το θέατρο («θυμηθείτε τον αριθμό της κρεμάστρας» και τη «ζεστή σούπα» κλπ) της εισαγωγής των κρατουμένων στους θαλάμους αέριων;

-
- Ποια ήταν η σχέση του Σαούλ με το νεκρό αγόρι;
 - Γιατί η επιθυμία για «κανονική» ταφή του αγοριού αποτελεί πλέον υπαρξιακό πρόταγμα για το Σαούλ;
 - Γιατί νομίζετε ότι μπαίνει μέσα στο φιλμ η απόπειρα εξέγερσης;
 - Πώς υπηρετεί ο ψεύτικος ραβίνος την πλοκή; Συζητήστε για το τέλος της ταινίας.
 - Να συζητήσετε για έννοιες όπως: αλήθεια, ψέμα, αξιοπρέπεια, υποταγή, αντίσταση, ηθική, δικαίωμα, κακό, αξία, ζωή, θάνατος, μνήμη.

Ghetto Fighters' House

Ολοκαύτωμα: Γιατί αδιανόητο και ανείπωτο; (Σκίτσο Δ. Ολερε)

“Στον καθένα ό,τι
αξίζει”. Είσοδος
στρατοπέδου
Buchenwald

Ερφούρτη. Εικαστικό έργο
μαθητών: Το στρατόπεδο του
Buchenwald. Οι δύο κόσμοι.